

ПЛАН ЗАНЯТТЯ № 5

Вид заняття: семінар.

Тип заняття: семінар класичний.

Тема: Філософська концепція людини.

Мета заняття навчальна: розглянути людське суспільство як предмет філософського пізнання;

виховна: виховувати студентів у дусі гармонійного поєднання національних і загальнолюдських цінностей;

розвивальна: сприяти розвитку у студентів навичок аналізу й синтезу.

Методи: доповідь, диспут.

Матеріально-технічне забезпечення: зошити, підручники, дошка.

Література: основна:

1. Аблеєв С. Філософія в схемах і таблицях. – М., Вища школа, 2004.
2. Андрущенко В. Історія соціальної філософії. – К., Тандем, 2000.
3. Арутюнов В. Філософія (навч-метод. посібник для самостійного вивчення). – К., КНЕУ, 2001.
4. Бичко І. Філософія: курс лекцій. – К., 2003.
5. Бичко А. Історія філософії. Підручник. – К., Либідь, 2001.
6. Бойченко І. Філософія історії. – К., 2000.
7. Герасимчук А., Тимошенко З. Курс лекцій з філософії. – К., 1999.
8. Огнев'юк В., Утюж І. Філософія. Історія філософії. – К.: Грамота, 2010.

Додаткова:

1. Горлач М. Філософія: підручник. – Харків, 2000.
2. Горський В. Історія української філософії. Навч. посіб. – К., 2001.
3. Єрмоленко Є. Комунікативна практична філософія. Підручник. – К., 1999.
4. Надольний І. Філософія: посібник. – К., 2004.
5. Петрушенко В. Основи філософських знань. Посібник. – К., Новий світ, 2003.

6. Філософський енциклопедичний словник. – К., 2002.
7. Щерба С. Філософія: короткий виклад. Навчальний посібник. – К., Кондор, 2004.

Структура заняття

I. Організаційна частина.

II. Повідомлення теми, формування мети та основних завдань. (3 хв.)

III. Актуалізація опорних знань. (3 хв.)

Надзвичайна складність і високий динамізм суспільного життя створюють для суспільствознавців чимало труднощів. Не випадково велика група вчених вважає за неможливе пізнання його законів, пропонує відмовитись від законопошуковості й перейти до опису фактів, зіставлення їх між собою, пояснення суспільства чи системи, факторів, що взаємодіють. І хоч теорія факторів (Р. Арон, М. Вебер) кваліфікується в нашій літературі як антинаукова, все ж ми схильні вбачати в ній досить помітну долю науковості, зокрема в аналізі таких факторів суспільного життя, як техніка, культура, соціальні групи, політика, масова свідомість тощо. Разом з тим суспільство не може бути зведене до простої суми факторів, навіть до їхньої взаємодії. Одні з них є визначальними, інші – похідними, одні кваліфікуються як матеріальні, другі – як ідеальні; одні вважаються об'єктивними, інші – суб'єктивними. Соціальна філософія має упорядкувати суперечливу систему факторів, визначити первинні й вторинні рівні суспільного життя, їхні функції, не допускаючи при цьому будь-якої абсолютизації.

IV. План заняття.

1. Поняття суспільства. (20 хв.)

Суспільство – надзвичайно складний і суперечливий предмет пізнання. Воно постійно змінюється, набуваючи все нових і нових форм. На зорі історії виникло первісне суспільство мисливців і збирачів. Пізніше його змінило рабовласницьке, згодом – феодальне, капіталістичне, соціалістичне суспільство. Є й інші класифікації типів і форм суспільства

(доіндустріальне, індустріальне, постіндустріальне та ін.). У межах однієї й тієї ж країни в різні періоди існували різні типи суспільства.

Термін «суспільство» у філософській, економічній та історичній літературі має щонайменше чотири різних значення:

1) окреме конкретне суспільство, що є самостійною одиницею історичного розвитку. Прикладом можуть бути суспільства стародавніх Афін, середньовічної Венеції, сучасної Болгарії, України тощо.

Кожне таке суспільство є не просто сукупністю людей, а єдиною системою соціальних відносин, цілісним соціальним організмом, що розвивається певною мірою незалежно від інших соціальних організмів. Це дає підстави вживати для означення таких одиничних конкретних суспільств термін «соціальний організм».

2) та чи інша конкретна сукупність соціальних організмів.

3) сукупність усіх соціальних організмів, що існували й існують на земній кулі, тобто все людство в цілому.

4) суспільство певного типу взагалі, наприклад, феодальне, індустріальне.

2. Соціальне.

(25 хв.)

Людство ще не знайшло більш-менш прийнятної і обґрунтованої відповіді на питання, що ж таке соціальне. Тому нині, як і дві тисячі років тому, над визначенням якості феномена соціального треба міркувати, розпочинаючи із встановлення елементарно незаперечних фактів і піднімаючись до вершин осягнення глибинних якостей його природи й суті.

У процесі життєдіяльності люди вступають у певні стосунки між собою. Спілкування (взаємодія, суспільні відносини), як і діяльність, є необхідною і всезагальною умовою формування і розвитку соціальності. На запитання, що таке соціум, можна відповісти: це діяльне спілкування людей. Воно органічно вплетене в людську діяльність, відповідає різноманітним видам діяльності і постає як її передумова, бо саме через спілкування

налагоджуються і осмислюються необхідні для діяльності зв'язки, обмін інформацією, фіксація набутого досвіду, передача його від покоління до покоління.

Підкреслюючи специфіку людського способу життя як принципово відмінного від тваринного існування, слід наголосити на його соціально-спадкоємному і тому історичному характері. Тварина не набуває досвіду спадково, а здобуває його самостійно. Вона успадковує лише інстинкт. Людина ж багата досвідом поколінь. Кожне нове покоління стоїть на плечах попереднього, спадкоємне переймаючи в нього історичний досвід, соціальність має історичний характер. Тваринне ж життя – позаісторичне. Історія життя тварини зникає разом з її фізичною смертю. Людське життя продовжується в наступних поколіннях.

Таким чином, соціум як історія постає у вигляді творчості людей в усіх галузях суспільного життя – створення матеріальних і духовних цінностей, перетворення природи, формування нових якостей у людині. Історія характеризується просторово-часовими вимірами, підлягає визначеності в системі категорій прогресу, постає як суспільно-природний процес взаємодії людини з природою, предметним світом культури, з іншими людьми.

3. Дві основні сфери суспільного буття і головні сфери життя суспільства. (25 хв.)

Характеризуючи діяльність як засіб існування соціального, вчені підкреслюють таку її особливість, як інституціональність. Інститут (від лат. *institutum* – устрій, становлення) є заклад, що забезпечує відносну стабільність зв'язків і відносин між людьми в рамках соціальної організації суспільства. Соціальна філософія розглядає такі соціальні інститути як певну сукупність закладів та установ, що відповідає соціальній структурі суспільства, сукупність соціальних умов та культурних зразків, які визначають стійкі форми соціальної поведінки та діяльності, систему поведінки згідно з цими нормами. В економічній сфері суспільної

діяльності є такі інститути, як розподіл праці, власність, заробітна плата та ін., в політичній – держава, армія, партія і т. ін., в духовній – мораль, право, мистецтво, наука, релігія тощо. Соціальна філософія розглядає й такі інститути, як сім'я, виховання, культура.

Звичайно, матеріальні та духовні блага створюються в сфері безпосереднього виробництва. Щоб було що споживати (обмінювати, розподіляти), треба щось виробляти. Внаслідок цього робиться висновок про пріоритетність безпосереднього виробництва в системі способу життя людей. Все це не викликає сумнівів. Вони з'являються згодом, після аналізу реального життєвого процесу на основі абсолютизації визначальної ролі виробництва в суспільному житті й фактичному нехтуванні такими елементами, як розподіл, обмін, споживання, соціальна сфера, культура тощо.

Якщо провести лінію між загальними підходами до вивчення суспільства і до вивчення сучасного українського суспільства, то варто сказати, що не дивлячись на свій менталітет, на географічне місце проживання, українське суспільство підпадає під загальні філософські погляди на суспільство, й продукує практично типові соціальні процеси, які відбувалися чи відбуваються серед населення інших країн.

V. Контроль рівня знань студентів. (15 хв.)

1. Дайте визначення поняття суспільства.
2. Розкрийте поняття економічної сфери.
3. Що таке виробничі сили і виробничі відносини?
4. Охарактеризуйте поняття соціальної мобільності.
5. Визначте політичну сферу суспільного життя.
6. В чому заключається духовна сфера суспільного буття?

VI. Підведення підсумків. (4 хв.)

Проаналізувавши основні теоретичні моделі соціуму, з повним правом можна зробити висновок, що суспільство – це надзвичайно складний, багатоманітний і суперечливий предмет пізнання. Визначити суспільство так

само важко, як матерію, природу, буття тощо. Суспільство охоплює різноманітні процеси, стосунки між людьми і складається з певних соціальних інститутів. У суспільстві реалізуються різноманітні види матеріальної та духовної діяльності людей. І головне, суспільство – це реальні люди, які об'єднуються в соціальні групи, нації, взаємодіють і конфліктують між собою, створюють і споживають матеріальні та духовні блага, виховують дітей, винаходять нові форми об'єднання та злагоди. Таким чином, суспільство – це реальний процес життєдіяльності людей, що має історичний характер, життєдіяльності людей, що має історичний характер, існує об'єктивно, тобто незалежно від свідомості та волі людей, хоч вони як носії свідомості й волі є головними дійовими особами суспільно-історичного процесу.